

NWSA-Fine Arts
ISSN: 1306-3111/1308-7290
NWSA ID: 2014.9.1.D0144

Status : Original Study
Received: January 2013
Accepted: December 2013

E-Journal of New World Sciences Academy

Ebru Alparslan

Dumlupinar University, ebrualparslan06@gmail.com, Kutahya-Turkey

<http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2014.9.1.D0144>

**KÜTAHYA VAHİT PAŞA YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN EL YAZMASI ESER
CİTLERİNDEN (DERİ) ÖRNEKLER**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; Kutahya Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesi'nde bulunan El Yazması Eserlerin Deri Ciltlerinin; ait oldukları dönem, yapım ve süsleme teknikleri, kullanılan gereçler ve uygulanan motifler gibi niteliksel özellikleri açısından incelenmesi ve bu eserlerin fotoğrafları ile belgelenecek tanıtılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda söz konusu kütüphanede bulunduğu tespit edilen El Yazması Eserlerin Deri Ciltleri analiz edilmiş ve toplam 10 adet Cilt örneği tanıtılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cilt Sanatı, El Yazmaları, Deri Cilt,
Deri Sanatı, Osmanlı Dönemi.

**KÜTAHYA VAHİT PAŞA AVAILABLE ON MANUSCRIPT LIBRARY SAMPLES OF THE
MANUSCRIPTS OF THE (LEATHER) EXAMPLES**

ABSTRACT

The aim of this study, manuscripts in the Library of Kutahya Vahit Paşa manuscript leather bindings, the period to which they belong, applied and decoration techniques, used equipment and implemented in terms of qualitative features, such as patterns documented with photos of the examination and to introduce these works. For this aim, the manuscripts in the library that are determined to have been analyzed and a total of 10 pieces of leather bindings sample are described.

Keywords: Binding Art, Manuscripts, Leather Binding,
Leather Art, The Ottoman Period.

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

1.1. Kütahya Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesi Hakkında Genel Bilgiler (Kütahya Vahit Paşa Manuscript Library About General Information)

Kütahya Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesi; Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Ankara Bölge Müdürlüğüne bağlı olarak, Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesi Müdürlüğü adı altında kurulmuş ve 30.12.2011 tarihinde faaliyet göstermeye başlamıştır. Çalışma kapsamında incelenen Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesi; 19.Yüzyılda yetişmiş olan Mehmet Emin Vahit Paşa tarafından kurulan bir kütüphanedir. Mehmet Emin Vahit Paşa, Kütahya'da bulunduğu 1809-1811 yılları arasında; Vakfiyesini de kendi yazmış olduğu bu kütüphaneyi kurmuş ve 1812 yılında kütüphaneyi hizmete açmıştır.

Kütahya ili için bir tarih ve kültür mirası niteliğinde olan Vahit Paşa Kütüphanesi koleksiyonunda; 3.242 adet yazma ve 5.565 adet basma kitaptan oluşan 8807 adet eser bulunmaktadır. Bu eserler, Türkçe, Arapça, Farsça ve farklı dillerde yazılmış olmakla beraber; tarih, edebiyat, astronomi, matematik, tıp, fen bilimleri, felsefe, mantık, coğrafya ve ilahiyat gibi alanları içermektedir [1].

Bu çalışma; Kütahya Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesi'nde bulunan El Yazması Eserlerin Deri Ciltlerinin; ait oldukları dönem, yapım ve süsleme teknikleri, yapımında kullanılan gereçler, motif ve kompozisyon özellikleri gibi niteliksel özellikleri açısından incelenmesi ve deri ciltlerin fotoğrafları ile belgelenecek tanıtılması amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaçla; söz konusu kütüphanede bulunan El Yazması Eserlerin Deri Ciltleri incelenmiş ve 10 adet Deri Cilt örneği, fotoğrafları ile belgelenecek tanıtılmaya çalışılmıştır.

1.2. Türk Deri Cilt Sanatı Hakkında Genel Bilgiler (Turkish Leather Binding Art About General Information)

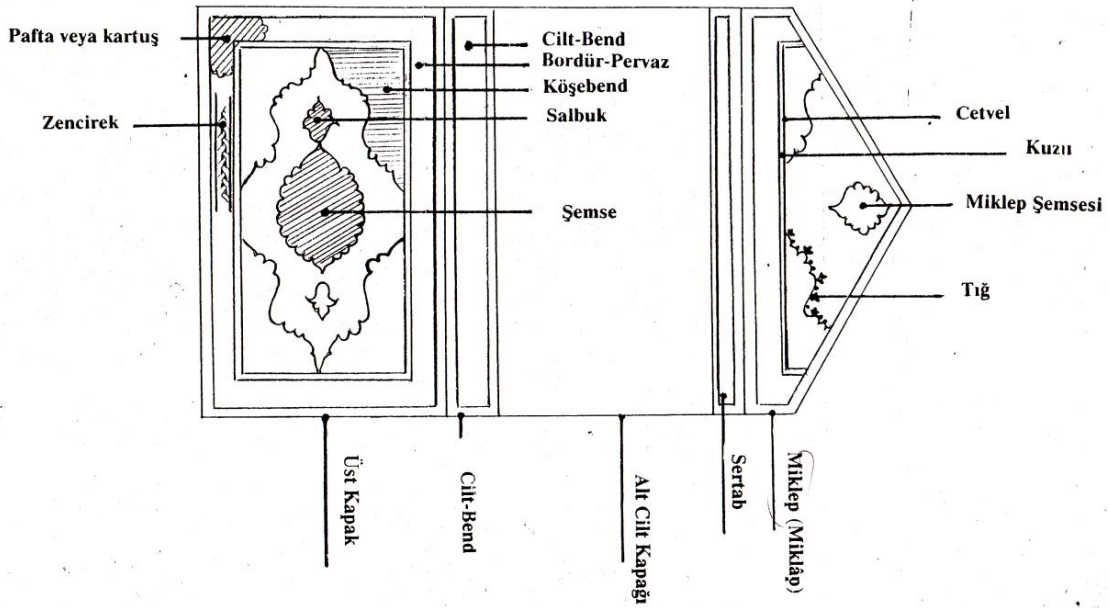
"Cilt" kelimesi; "deri" anlamında kullanılan Arapça kökenli bir kelimedir[2]. Yazılmış ve basılmış olan eserlerin saklanması ve korunması maksadıyla hazırlanan kitap kapları büyük oranda deri kullanılarak yapılmış olduğu için "cilt" olarak adlandırılmıştır [3].

Kağıdın icadından önce, papirüs ve balmumu levhaların üzerine yazılmış olan yazıların saklanması ve korunması için birbirine ipler ile bağlanan tahta kapaklar kullanılırken; parşömen derisinin icadı ve kullanılmaya başlanmasıyla kağıtçılık ile beraber ciltçilik de gelişmeye başlamıştır [4].

Tarihsel kaynaklar, ilk Türk Ciltlerinin; Doğu Türkistan'da yaşamış olan Uygur Türklerine ait olduğuna işaret etmektedir[4].

Özellikle İslamiyet Döneminde, Kur'an-ı Kerim'in özenle ciltlenmesi ve süslenmesi cilt sanatının gelişmesine yol açarken; bu dönemde cilt sanatında farklı teknik ve üsluplar uygulanmaya başlamıştır. İslamiyet'in ilk yıllarında Kur'an-ı Kerim sayfalarının parşömen üzerine yazılması ve bu sayfaların deri ve deri kaplı mukavva ciltlerle özenle ciltlenmiş olması da; cilt sanatının gelişmesinde büyük katkı sağlamıştır [5].

Klasik bir kitap cildi incelendiğinde cildin; "alt-üst kapak", "sırt", "sertâb" ve "miklep" bölümlerinden oluştuğu görülmektedir [4] (Şekil 1).

Şekil 1. Kitap cildinin bölümleri [6]
(Figure 1. Book of binding sections [6])

Türk Cilt Sanatının tarihsel gelişimi incelendiğinde, deri ciltler üzerindeki süslemelerin çoğunlukla; "alt ve üst kapak", "miklep" ve "sertab" kısımlarında uygulanmış olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra; Cilt kapağının dış yüzeyinde şemse, şemseye bağlı salbuklar, bordür ve köşebentlerde süslemeler uygulanmıştır [2]. Deri ciltler üzerinde büyük çoğunlukla şemse süsleme kullanılmış olduğu için; cilt süsleme teknikleri şemselerin uygulanma biçimlerine göre adlandırılmaktadır. Şemse'ler uygulama biçimlerine göre; "Üstten Ayırma", "Altta Ayırma", "Gömme", "Mülevven", "Mülemma", "Yek-Şah", "Katı'a", "Lake", "Zerdüz", "Zilbahar" isimleri ile anılmaktadır[3,4].

Türk Cilt Sanatının tarihsel gelişimi incelendiğinde; günümüze ulaşan en eski Türk Ciltlerinin Anadolu Selçuklu Dönemi ve Beylikler Dönemine ait oldukları göze çarpmaktadır. Bu dönemde uygulanmış olan deri ciltler ve süsleme teknikleri Türk Cilt Sanatına temel teşkil edecek niteliktedir[2].

Türk Cilt Sanatı; Türklerin asırlar boyunca süren medeniyet ve kültürlerinden etkilenmiş ve özellikle de Osmanlı Döneminde (15.-18. y.y. arası) en görkemli dönemini yaşamıştır.

Ayrıca; Kur'an-ı Kerim'in İslamiyet inancı içerisinde önemli bir yeri olması ve Kur'an-ı Kerim yapraklarını bir araya getiren cilt kapaklarının özenle ciltlenmesi; Türk Cilt Sanatının bu dönemde daha fazla gelişmesine ve eşsiz eserlerin uygulanmasına neden olmuştur. Günümüze ulaşabilen en eski eserlerin Fatih Sultan Mehmet Dönemine ait olmakla beraber; deri ciltlerin stilize bitkisel motiflerle ve altın yıldız ile süslenmiş olduğu bilinmektedir [3 ve 4].

Günümüze ulaşan ve 16. ve 17.yüzyıllara tarihlendirilmiş olan deri ciltler üzerinde; çeşitli şemse tekniklerinin kullanılmasıyla hazırlanmış rumi motifleri ve stilize edilmiş bitkisel motifler dikkati çekmektedir.

Özellikle 16.yüzyılda; "simdüzi ciltler" (gümüş tel ile deri üzerine işleme tekniği uygulanmış cilt) "zerdüzi ciltler" (bitkisel motif ve stilize rumi motiflerin kırmızı atlas kumaş işlenmesiyle oluşturulan cilt) ve "murassa ciltler" (yakut, elmas zümrüt gibi değerli taşlar kullanılarak süslenmiş cilt) uygulanmıştır [7].

18. Yüzyıldan günümüze ulaşan ciltler incelendiğinde ise; "**lake ciltler**" (çeşitli boyalar ve altın yaldız kullanılarak deri üzerine motiflerin boyanması ve vernik sürülerek cilalanması şeklinde yapılan ciltler), "**sırma işlemeli ciltler**" (motiflerin deri üstüne sırma ile işlenmesi şeklinde yapılan ciltler) yapılmıştır [3, 4 ve 7].

Bunun yanı sıra bu dönemde; "**realist motifli ciltler**" ve "**yek-şah ciltler**" (altın yaldız kullanılarak renklendirilmiş olan deri üzerine motiflerin yek-şah adı verilen demir ile kakma yapılması şeklinde uygulanan ciltler) yapılmıştır [4]. 19.yüzyılda ise daha çok; "**zilbahar ciltler**" (ezme altın kullanılarak deri üzerine geometrik çizgiler ve birbirini kesen motifler uygulanması şeklinde uygulanmış ciltler) "**şükufe ciltler**" (üsluplaştırılmış veya doğal çiçekler) yapıldığı dikkati çekmektedir [3].

Alparslan (2009) çalışmasında; Türk Cilt Sanatının tarihsel gelişim süreci ile ilgili olarak "İlerleyen dönemlerde Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme-çökme süreci ve yaşanan mali sorunların, diğer Geleneksel Türk Sanatlarında görüldüğü gibi, Geleneksel Türk Cilt Sanatında da gerilemeye sebep olduğunu ve özellikle 15.-19. yüzyıllar arasındaki dönemde eşsiz örneklerine rastlanan ciltlerin yerini daha sade ve gösterişsiz örneklerin aldığını" belirtmiştir[8].

Bunun yanı sıra; hızlı teknolojik gelişmeler ve değişimler sonucu; Geleneksel Türk Ciltleri 20.yy başlarında yerini günümüzde de uygulanan modern ciltlere devretmiştir. Geleneksel Türk Cilt Sanatımızın bugüne ulaşabilen, bir sanat ve kültür hazinesi niteliği taşıyan eşsiz örnekleri; ülkemizdeki ve yurt dışındaki birçok müzede, yazma eser kütüphanelerinde ve özel koleksiyonlarda teşhir edilmektedir.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Bu çalışmada; Kütahya Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesinde bulunan El Yazması Eserlerin Deri Ciltleri incelenmiştir. Geleneksel Türk Cilt Sanatımızın en seçkin eserleri niteliğinde olan Deri cilt örneklerinin tespit edilmesi, fotoğrafları ile birlikte belgelenmesi ve özellikleri açısından incelenmesi, kültür ve sanat hazinelerimizin tanıtılması ve belgelenecek gelecek nesillere aktarılabilmesi bakımından önemli görülmektedir.

3. DENEYSSEL ÇALIŞMA (EXPERIMENTAL METHOD-PROCESS)

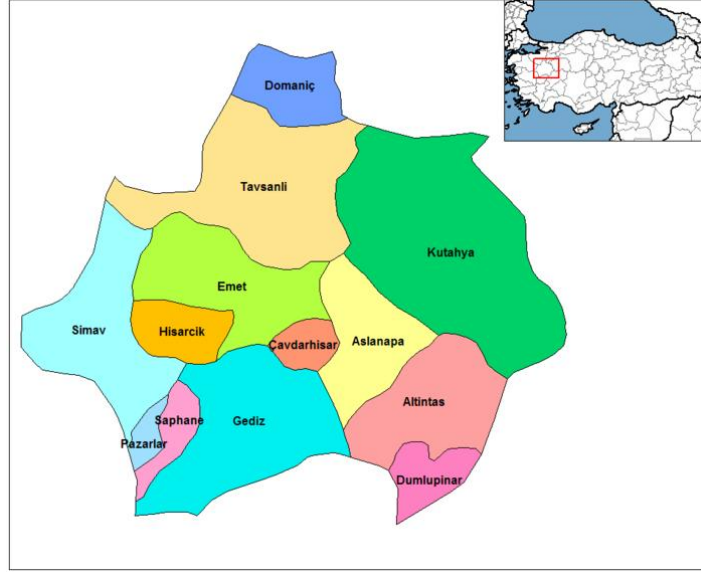
Kütahya Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesinde bulunan ve araştırma kapsamında incelenen 10 adet deri cilt örneği; ait oldukları dönem, yapım ve süsleme teknikleri, uygulanan motifler gibi özellikleri açısından analiz edilmiş ve fotoğrafları ile belgelenecek tanıtılmaya çalışılmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMALAR (FINDINGS AND DISCUSSIONS)

4.1. Kütahya İli Hakkında Genel Bilgi

(General Information About Kütahya City)

Kütahya, Ege Bölgesi'nin İç Batı Anadolu Bölümünde yer alan; kuzeyinde Bursa, Kuzeydoğusunda Bilecik, doğusunda Eskişehir ve Afyon, batısında Manisa ve Balıkesir, Güneyinde Uşak illeri ile çevrili olan ilimizdir. Yüzölçümü 11.875km² olan Kütahya'nın merkez ilçe dışında 12 adet ilçesi bulunmaktadır [9] (Şekil 2). Türkiye İstatistik Kurumu 2012 yılı verileri; Kütahya ilinin ilçe ve köyleri ile beraber toplam nüfusunun 573.421 olduğunu göstermektedir [11].

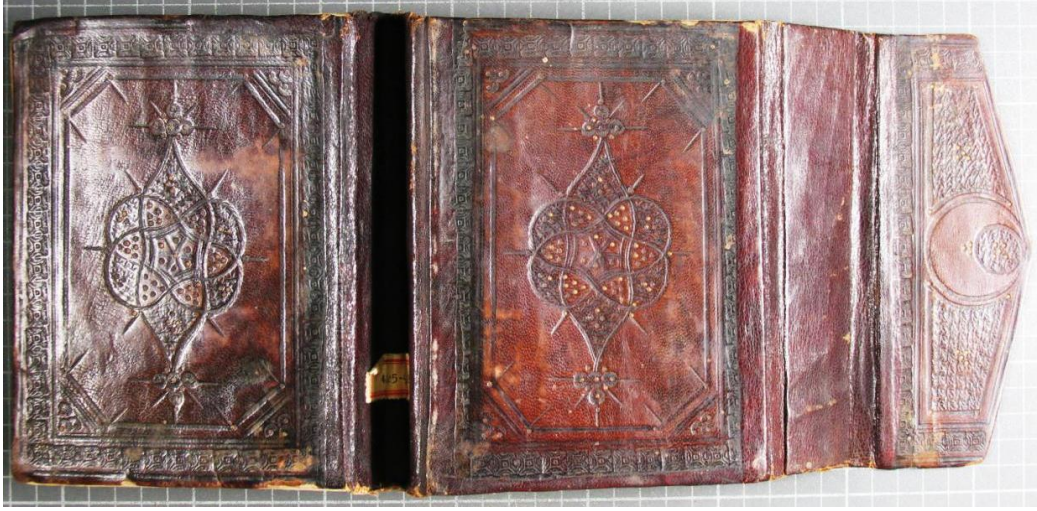
Şekil 2.Kütahya İl Haritası [10]
(Figure 2.Kütahya Province Map [10])

Kütahya ili toprakları tarihsel süreç içerisinde; Hitit, Frig, Bizans, Roma, Selçuklu, Germiyanogulları ve Osmanlı İmparatorluğu olmak üzere birçok medeniyete ve kültüre ev sahipliği yapmıştır. Kütahya ili sınırları içerisinde yerleşmiş olan en eski uygarlık Hitit'ler olmakla beraber Arkeolojik buluntulara göre; bu bölgedeki yerleşim tarihi ilk çağlara değin uzanmaktadır. Kütahya, günümüzde de işletilmekte olan zengin madeni kaynaklara sahip olması sebebiyle her dönemde dikkati üzerine çekmiş, bu özelliği ile etkili ticaret yollarına sahip olmuş ve gelişmesini sürdürmüştür [10].

4.2. Kütahya İli Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesinde Bulunan El Yazması Eser Deri Ciltlerinden Örnekler (Kütahya Province Vahit Paşa Manuscript Library Found Examples Leather Bindings of Manuscripts)

Araştırma kapsamında; Kütahya İli Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesinde Bulunan El Yazması Eser Deri Cilt örnekleri incelenmiş ve kütüphane envanter bilgileri sonucu Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'ne ait olduğu belirlenen toplam 10 adet deri cilt örneği; ait olduğu dönem, yapım ve süsleme teknikleri, uygulanan motifler gibi özellikleri açısından analiz edilmiş ve deri ciltler fotoğrafları ile belgelenecek bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Araştırma sürecinde incelenmiş olan deri cilt ciltler arasında en eski örneğin 14. yüzyıla tarihlendirilmiş olan ve Fotoğraf 1'de yer alan deri cilt olduğu tespit edilmiştir. Kızıl kahve renkli meşin deriden yapılmış olan deri cildin üst kapak ve alt kapağı üzerinde; geometrik şemse içerisinde geometrik formların değişik şekillerde ve baskı tekniği ile beraber kullanılmasıyla oluşturulmuş olan motif kompozisyonu görülmektedir. Bunun yanı sıra; şemse, şemseye bağlı salbekler ve köşebentler içerisinde yıldız ile uygulanmış olan tamamlayıcı motif (nokta)süslemeleri dikkati çekmektedir. Deri cildin miklep kısmında; geometrik formda hazırlanmış olan miklep şemsesi bulunmakla beraber, zemin kısmında baskı teknikleri kullanılarak yüzey oluşturulmuştur. Cilt kapaklarını çevreleyen bordürler içerisinde geometrik motif (geçme)süslemeleri görülmektedir. Deri cildin şemse ve motif özellikleri Anadolu Selçuklu Dönemi tarzını yansıtmaktadır.

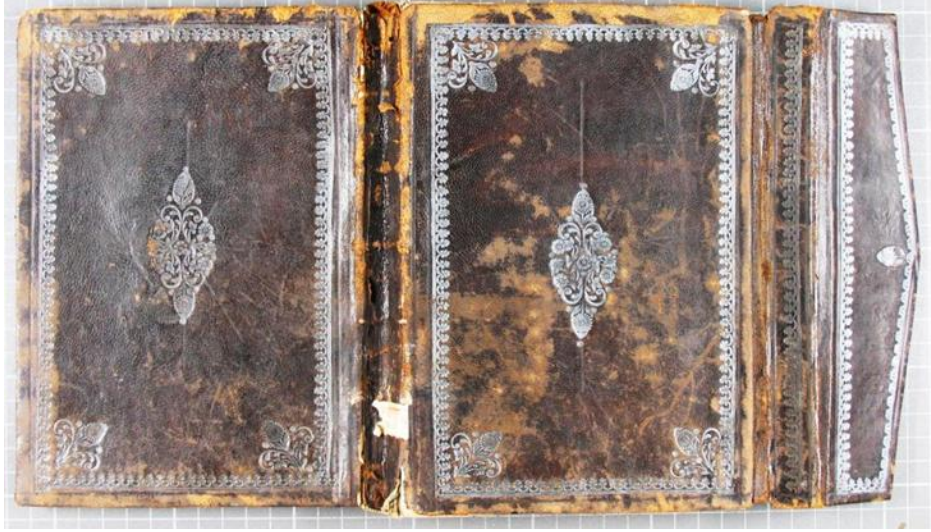
Fotoğraf 1. 14. yüzyıla ait Deri Cilt
(Photo 1. 14th century belongs to Leather Binding)

Fotoğraf 2'de görülen ve 15. yüzyıla ait olan deri cilt; açık kahve renkli meşin deriden yapılmış ve cilt üzerinde "yazma şemse" tekniği uygulanarak yapılmış süslemeler bulunmaktadır. Cildin üst kapak, alt kapak ve mıklep kısmında; yuvarlak şemse içerisinde altın ve gümüş yaldız ile renklendirilmiş geometrik motif süslemeleri görülmektedir. Ayrıca, köşebentler içerisinde ve cilt kapaklarını çevreleyen bordürler içerisinde geometrik motif (geçme) süslemeleri uygulanmıştır. Deri cildin şemse ve motif özelliklerinin Anadolu Selçuklu Dönemi tarzını yansıttığı dikkati çekmektedir.

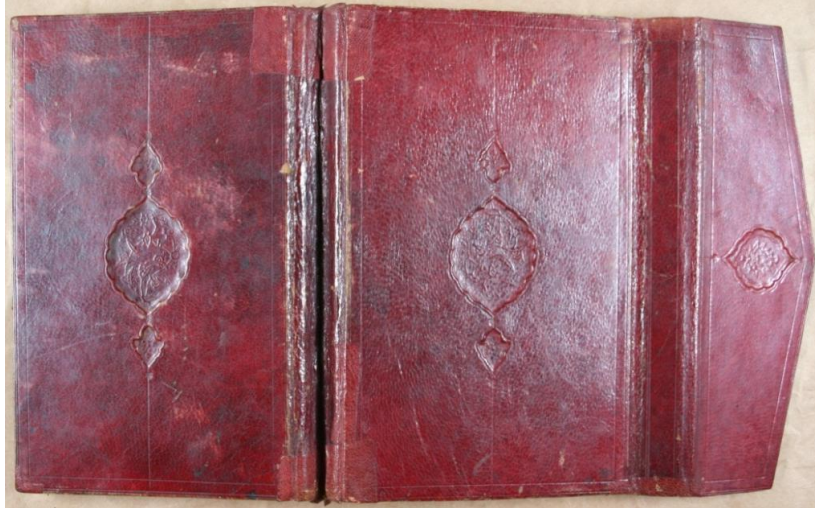
Fotoğraf 2. 15. yüzyıla ait Deri Cilt
(Photo 2. 15th century belongs to Leather Binding)

Fotoğraf 3'de görülen deri cildin ait olduğu dönem kesin olarak bilinmemekle beraber; niteliksel özellikleri ve cilt üzerindeki yıpranma, 15. veya 16. yüzyıllara ait olabileceğini düşündürmektedir. Kahverengi meşin deriden yapılmış olan cilt üzerinde; "yazma şemse" tekniği ve gümüş yaldızın bir arada kullanılmasıyla oluşturulmuş süslemeler görülmektedir. Cildin alt-üst kapak, mıklep kısmında ve köşebentlerde; bitkisel motifler (natüralist çiçek, yaprak, kıvrımlı dal) uygulanmakla beraber, cilt kapaklarını çevreleyen bordürlerde ise; geometrik motifler (geçme) görülmektedir.

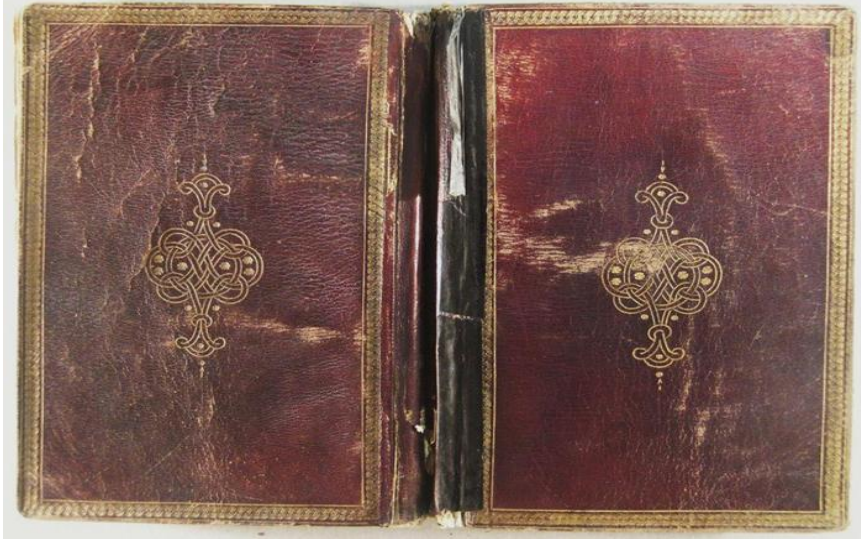
Fotoğraf 3. 15-16. yüzyıllara ait Deri Cilt
(Photo 3. 15th-16th century belongs to Leather Binding)

17. yüzyıla tarihlendirilmiş olan (fot.4) vişneçürüğü renkli meşin deri cildin yapımında "gömme şemse" tekniği uygulanmıştır. Deri cildin üst kapak-alt kapak kısmında oval şemse içerisinde ve şemselere bağlı salbekler içerisinde ve miklep kısmında bulunan miklep şemsesi içerisinde bitkisel motifler (hatai, kıvrımlı dal, yaprak) kullanılarak yapılmış süslemeler görülmektedir.

Fotoğraf 4. 17. yüzyıla ait Deri Cilt
(Photo 4. 17th century belongs to Leather Binding)

Fotoğraf 5'te yer alan kızıl kahve renkli meşin deriden yapılmış cildin dönemi kesin olarak bilinmemekle beraber; cildin niteliksel özellikleri 17. yüzyıla ait olabileceğini düşündürmektedir. Deri cildin alt kapak ve üst kapağı üzerinde; "yazma şemse" tekniği ve altın yaldızın bir arada kullanılmasıyla oluşturulmuş geometrik şemse ve şemse içerisinde tamamlayıcı motif (nokta) süslemeleri görülmektedir. Cilt kapaklarını çevreleyen bordürlerde ise; geometrik motiflerle (geçme)süslemeler yapılmıştır.

Fotoğraf 5. 17. yüzyıla ait Deri Cilt
(Photo 5. 17th century belongs to Leather Binding)

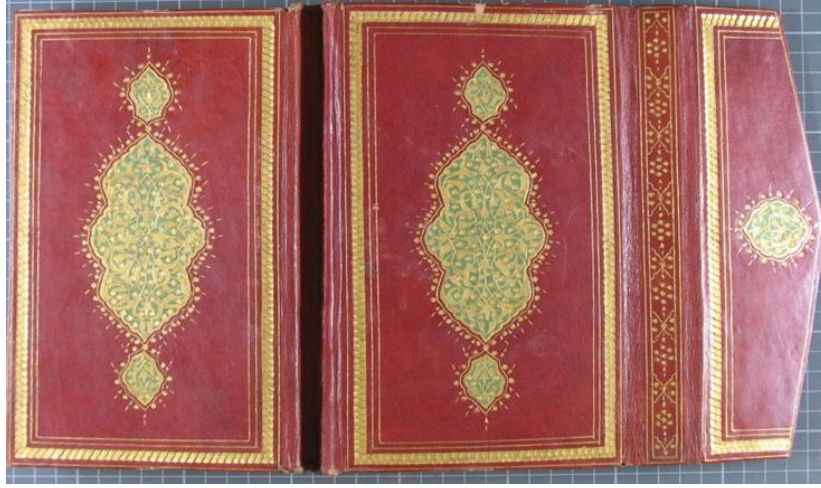
17.yüzyıla ait olan diğer bir cilt örneği(fot.6); siyah renkte meşin deriden yapılmış ve cildin alt-üst kapak kısmında "şükufe şemse" bulunmaktadır. Şemse ve şemseye bağlı salbekler içerisinde; bitkisel motifler (doğal çiçek buketleri, kıvrımlı dal, yaprak) altın yaldız ve çeşitli renkli boya ile renklendirilmiştir. Deri cildin miklep kısmında miklep şemsesi içerisinde; bitkisel motifler(kıvrımlı dal, yaprak)uygulanmış, cilt kapaklarının kenarlarını çevreleyen bordür içerisinde altın yaldız ile geometrik motifler(geçme)uygulanmıştır.

Fotoğraf 6. 17. yüzyıla ait Deri Cilt
(Photo 6. 17th century belongs to Leather Binding)

17.yüzyıla tarihlendirilmiş olan bir diğer cilt örneği ise; Kırmızı renkte meşin deriden yapılmıştır ve Fotoğraf 7'de yer almaktadır. Cilt incelendiğinde; kırmızı renkli meşin deri üzerine "Yek-Şah Şemse" ve "Üstten Ayırma Şemse" tekniklerinin uygulandığı dikkati çekmektedir. Deri cildin alt kapak ve üst kapağında; oval şemse ve buna bağlı salbekler içerisinde ve cildin miklep kısmında; miklep şemsesi içerisinde yek-şah demiri ile kazımak suretiyle oluşturulmuş olan rumi motifleri ve tamamlayıcı motifler (tığ, nokta) görülmektedir. Deri cildin Şemse, salbek ve miklep şemse içerisinde bulunan motiflerin yaldız ile renklendirilmesinin yanı sıra, zemin

kısımlarının yeşil renkli olduğu dikkati çekmektedir. Ayrıca şemse, salbek ve miklep şemsesinin kenarlarına altın yıldız ile tamamlayıcı motifler (nokta, tığ) uygulanarak süslemeler yapılmıştır. Cilt kapaklarını çevreleyen bordürler içerisinde de; altın yıldız ile renklendirilmiş olan geometrik motifler (geçme) görülmektedir.

Fotoğraf 7. 18. yüzyıla ait Deri Cilt
(Photo 7. 18th century belongs to Leather Binding)

Fotoğraf 8'de yer alan 18.yüzyıla ait olan deri cilt incelendiğinde; kırmızı kahve renkte meşin deri üzerine "mülemma şemse" ve "gömme şemse" tekniklerinin uygulandığı görülmektedir. Deri cildin alt ve üst kapağı üzerinde; oval şemse, şemseye bağlı salbekler ve köşebentler içerisinde yıldız ile renklendirilmiş bitkisel motifler (hatai, yaprak, kıvrımlı dal) görülmektedir. Şemse, salbek ve köşebentlerin kenarlarında yine altın yıldız ile uygulanmış olan tamamlayıcı motifler (tığ, nokta) bulunmaktadır. Deri cildin miklep kısmında da; miklep şemsesi ve köşebentler içerisinde altın yıldız kullanılarak renklendirilmiş bitkisel motifler (hatai, kıvrımlı dal, yaprak) görülmekle beraber, miklep şemsesi ve köşebentlerin kenarlarında yıldız kullanılarak tamamlayıcı motifler (tığ, nokta) uygulanmıştır. Cilt kapaklarını çevreleyen bordürler içerisinde altın yıldız ile renklendirilmiş olan geometrik motifler (geçme) görülmektedir.

Fotoğraf 8. 18. yüzyıla ait Deri Cilt
(Photo 8. 18th century belongs to Leather Binding)

18.yüzyıla ait olan bir diğer cilt örneği de Fotoğraf 9'da yer almaktadır. Kırmızı renkli meşin deriden yapılmış olan Cilt üzerinde "alttan ayırma şemse" ve "gömme şemse" teknikleri uygulanmıştır. Cildin üst kapak- alt kapak kısmında oval şemse içerisinde ve miklep şemsesi içerisinde; bitkisel motifler (hatai, yaprak, çiçek) ve sembolik motifler(bulut), şemseye bağlı salbekler içerisinde ise; bitkisel motifler (hatai) dikkati çekmektedir. Bunun yanı sıra şemse ve salbeklerin kenarlarına altın yıldız ile tamamlayıcı motif (nokta, tığ)süslemeleri yapılmıştır. Deri Cildin kenarlarını çevreleyen bordürler içerisinde altın yıldız ile renklendirilmiş olan geometrik motif(geçme) süslemeleri görülmektedir.

Fotoğraf 9. 18. yüzyıla ait Deri Cilt
(Photo 9. 18th century belongs to Leather Binding)

Fotoğraf 10'da görülen deri cildin ait olduğu dönem kesin olarak bilinmemekle beraber, cildin; teknik ve süsleme gibi niteliksel özellikleri açısından 18. yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir. Deri cilt incelendiğinde; kırmızı kahve renkli meşin deri üzerine "gömme şemse" ve "alttan ayırma şemse" tekniklerinin uygulandığı görülmektedir. Deri cildin alt kapak ve üst kapak kısmında oval şemse içerisinde sembolik motifler(bulut)ve bitkisel motifler(hatai, yaprak)ile süslemeler yapılmıştır. Bunun yanı sıra; şemse'ye bağlı salbekler ve cildin miklep kısmında bulunan miklep şemsesi içerisinde bitkisel motifler (hatai) görülmektedir. Şemse, salbek ve miklep şemsesinin kenarlarında altın yıldız ile uygulanmış tamamlayıcı motif (nokta, tığ) süslemeleri bulunan cildin kenarlarını çevreleyen bordür içerisinde de; yine altın yıldız ile renklendirilmiş geometrik motif (geçme)süslemeleri dikkati çekmektedir.

Fotoğraf 10. 18. yüzyıla ait Deri Cilt
(Photo 10. 18th century belongs to Leather Binding)

5. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND SUGGESTIONS)

Geçmişten günümüze ulaşan değerleriyle bir kültür ve sanat hazinesi olan Geleneksel Türk Cilt Sanatımızın seçkin örnekleri; gerek yurt içinde ve gerekse yurt dışındaki müzelerde, Yazma Eser kütüphanelerinde ve özel koleksiyonlarda korunmaktadır.

Bu çalışmada da; Kütahya İli Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesi'nde bulunan kütüphane envanter bilgileri sonucu Osmanlı İmparatorluğu Dönemine ait olduğu tespit edilen Yazma Eserlerin Deri Ciltleri incelenmiştir. Çalışma sürecinde toplam 10 adet deri cilt örneği; ait oldukları dönem, yapım ve süsleme teknikleri, uygulanan motifler, kullanılan gereçler gibi niteliksel özellikleri açısından incelenmiş ve fotoğrafları ile belgelenerek bilgi verilmiştir.

Çalışmaya konu olan deri ciltler, ait oldukları dönemler yönünden incelendiğinde dönemlerin; 14.yy ve 18.yy. arasında değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir. İncelenen Deri ciltler üzerinde; kitap sanatları alanında tabir edildiği şekilde; "Gömme", "Üstten Ayırma", "Alttan Ayırma", "Yazma", "Mülemma", "Yek-şah Şemse", "Şükufe" Şemse ve "Baskı" tekniklerinin uygulandığı görülmektedir. Deri Ciltler motif ve kompozisyon özellikleri açısından da incelenmiş; bitkisel motifler (hatai, çiçek, kıvrımlı dal, yaprak), sembolik motifler (bulut), geometrik motifler (geçme)ve tamamlayıcı motiflerle (nokta, tığ) bezemeler yapıldığı belirlenmiştir. Deri ciltlerde kullanılan renklendirme ve süsleme gereçlerinin; altın ve gümüş yaldız, farklı renkte boyalar ve vernik olduğu tespit edilmiştir. Çalışma sürecinde incelenmiş olan ciltler; Türk Cilt Sanatımızın Osmanlı Döneminde, teknik ve sanat gücü bakımından gelmiş olduğu seviyeyi göstermesi yönünden önem taşımaktadır.

Bu nedenle Geleneksel Türk Cilt Sanatımızın günümüze ulaşan ve tarihi birer belge niteliğinde olan seçkin eserlerinin analiz edilmesi ve belgelenmesi, gelecek nesillere taşınması, Türk kültürü ve Sanatının yaşatılması yönünden önemli görülmektedir. Bu alanda sürdürülen nitelikli çalışmaların; sanat ve kültür mirasımızın tespit edilmesi ve belgelenerek yaşatılmasına, yazma eser kütüphanelerinin ve müzelerin tanıtılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Kütahya İli Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesi yetkilileri ile yapılan karşılıklı görüşmeler sonucu elde edilmiştir.
2. Çığ, K., (1971). Türk Kitap Kapları, İstanbul: Yapı Ve Kredi Bankası Yayınları.
3. Özen, M.E., (1987). "Klasik Cilt Sanatımızın Bazı Özellikleri" Antika Dergisi, Sayı:25, s.s:4-11, İstanbul.
4. Özen, M.E., (1998). Türk Cilt Sanatı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
5. Önder, M., (1995). Antika ve Eski Eserler Kılavuzu, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
6. Özcan, Y., (1990). Türk Kitap Sanatında Şemse Motifi, Ankara: Kültür Bakanlığı Tanıtma Eserleri.
7. Tanındı, Z., (1993). "Türk Cilt Sanatı", M.ÖNDER (koor.) Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
8. Alparslan, E., (2010). "Konya Mevlana Müzesinde Bulunan El Yazması Kur'an-ı Kerim Ciltlerinden Örnekler", E-Journal of New World Sciences Academy, Vol: 5, No: 2, Article Number: 2C0022.
9. <http://www.kutahya.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 15.06.2013)
10. http://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Kutahya_districts. (Erişim Tarihi: 18.06.2013)
11. <http://www.tuik.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 18.06.2013)